

utslyngot partiets store "sosialøkonom" Bernhard Köhler frasen "Arbeid er kapital". Det er en helt meningsløs sammenstilling av ord. Og likevel har Hitler med de forskjellige variasjoner gjentatt den i minst tyve taler. Den ulykksalige følgen var at man i Tyskland tok til å virkeliggjøre frasen og at man derfor fant på nesten hva som helst fordi "arbeid er kapital"... "Alle de vidtløftige formlene av denne typen har bidratt til å ruinere Tysklands økonomiske liv. Da de stadig gjentas, har selv folk som man skulle tiltro større innsikt tilslutt bogynt å feste lit til dem. Virkningen av disse tomme talonåttene ble katastrofal. Alle tok til å bygge for å gjøre noe. Hitler er stadig redd for at ikke alt skal utføres i tilstrekkelig stor målestokk. Pyramidene, de napoleonske veier, de romerske veier er hans forbilder. Han vil rive ned halve Berlin for å gi plass for nybygginger. Omkostningene spiller ingen rolle. Den ulykkelige dr. Schaecht måtte bry sin hjerte med å finne en måte å finansiere de uproduktive tiltakene på. Han protesterte og gikk. Og dog må han bære sin del av ansvaret. Det var i virkeligheten han som lærte nazistene hvordan de skulle utnytte kreditten. Utvilsomt ville han holde det hele innen rimelighetens grenser. Men, da Hitler skjønnte at "kreditt kunne skapes" - for å bruke Schaechts ufersiktige formel - nektet han å stoppe... Regjeringens yndlingstanko var den navngjette fireårsplanen. Jeg har alltid undret meg over at den kaltes en plan. Ulikheten med den russiske femårsplan er nemlig betydelig. Russene ville skape en industriell produksjon i stor skala i et land der den ennå ikke fantes. Hitlers fireårsplan hadde intet mål enn å gjøre demagogisk effekt. Alle de inkonsekvente tiltak som faller inn under rubrikken fireårsplanen er like lite produkter av en logisk tankogang og av en på forhånd oppgjort plan."

Göring vet heller ingenting om økonomiske problemer og er selv den første til å innrømme det, sier Thysson. Men han har visse oppskrifter som han mener er ufeilbarlige. Den fornemste av dem er å kommandere. Hans store ide var å gjøre Tyskland uavhengig av utlandet med hensyn til jernmalm, og resultatet ble de kostbare Hermann Göring-Works i Salzgitter, som Thysson karakteriserer som den rene absurditet. "Under påskudd av at Tyskland må bli uavhengig av utenlandsk jernmalm har man bygget et anlegg som ikke fungerer og som tross alt er nødt til å bruke utenlandsk malm... Disse menneskene har en liko primitiv forestilling om teknikk og økonomi som australmøgre. Den jøvne arbeider skjønner seg bedre på dette enn de såkalte ledere."

Så sant det var anledning til å begå en dumhet ble den gjort. En svindler i Düsseldorf påsto at han kunne lage gull, og Hitlers personlige tekniske rådgiver og tre eksporter dro ens ærend dit for å granske dette seltsomme fenomen. En annonshovudet at han kunne fremstille smør av kull (!) og Göring ble naturligvis fyr og flamme. Nå var et av Tysklands viktigste ernæringsproblemer løst, ble det kunngjort. Resultatet ble en slags seig tjære, som etter sigende ble prøvet på fangene i Plötzensee-fengslot utenfor Berlin, med den følge at de alle fikk skjærbuk.

Nazistene utbasunerer for hele verden alt de selv tror er store oppfinnelser. I virkeligheten har de bare gjort en dyd av nødvendighet, de har ikke funnet opp noe nytt. De eneste to produkter som har en viss interesse er kunstig gummi og ull. Hva gummien angår, har kjemikerne oppnådd ganske gode resultater, men produksjonsomkostningene overstiger prisene på de naturlige produkter i den grad at det blir lenge før buna en kan fremstilles på et rasjonalt økonomisk grunnlag. Cellulose står derimot i en helt annen stilling. Den har to hovedfeil: for det første er den usolid og blir derfor kostbar om prisen er aldri så lav, for det annet er den ikke varm. Ullhårene har nemlig som alle andre hår fine rør i seg, og det er kanalen i disse rørene som gjør ullen til en dårlig varmeleder. Tross sin dyktighet har kjemikerne i I.G. Farbenindustri ennå ikke klart å bore hull i cellulosefibrer sine. Og for å sette kjemikernes ideer ut i livet har regjeringen ikke betenkt seg på å ruinere hele den tyske tekstilindustri.

Thysson nevner også en rekke andre hårreisende eksempler på nazistisk "planøkonomi" og sier: "Alt i alt er disse nazismens prestasjoner et eneste røre av økonomiske meningsløsheter. I syv år måtte jeg stadig kjempe med disse uvitende og uduelige menn. Det var bortkastet tid å diskutere deres tåpelige planer eller deres skinnargumenter. I virkeligheten har det nazistiske regime ruinert den tyske industri. Alle de nevnte eksperimenter med kunstige produkter kommer til å bli verdiløse så snart den mellomfolkelige handel er gjenoppbygget. Da kommer Tyskland til å ha veldige industrielle anlegg som har slukt milliarder av mark og som bare duger til å skrotes ned. Industrier som ikke har tilstrekkelig med kapital til å følge med i den teknisk utvikling i konkurransen med utlandet, særlig Amerika."

"Det er min overbevisning at Hitler kommer til å tape denne krigen," sier Thysson. Og han skrev vol å merke sin bok våren 1940. Den tyske krigspotensial er stor, men den har likevel mange mangler, og han peker særlig på maskinmangel. Nottopp disse manglene var grunnen til at man satte alt inn på en kortvarig krig og ga soldater og flyvere ordre til å handle uten minste hensyn til humaniteten. Men det lyktes ikke, og etterpå ble det bare et tidsspørsmål når Tyskland kom til å bukke under.

Fritz Thysson kom seg ikke ut av Frankrike ved sammenbruddet i 1940. Det sies at franskmennene utlevorte ham til Gostapo. Hans videre skjebne er ukjent. Hvis han ennå lever, vil han i år fylle 70 år.

RETTELSE: Som det fremgår av teksten nedenfor, er det falt ut en setning midt på side 4. Setningen skal lyde: "- vil bare føre til at tyskerne ikke tror et ord av det som står i avisene, like så litt som vi tror et ord av det som står i våre aviser i dag."

NORSHISTORIK

AUGUST 1943

FOR HJEMMEFRONTEN

FREDENS PROBLEM. Med ångene om de verdenshistoriske begivenheter i den siste tid fyller oss med en stadig sterkere seiersbevissthet, og har også bidratt til at fredsproblemet er rykket oss nærmere inn på livet. Vi har derfor funnet det riktig å vie det vesentlige av dette nummers innhold til fredens problemer. "Selv om ikke inkomst- men utgangspunktet. Den er ikke målet, men en etappe" har Mussolini en gang sagt, og vi kan for en gangs skyld gjøre hans ord til våre. Det avgjørende blir til syvende og sist allikevel å vinne freden - to win the peace.

TYSKLAND OG WILSONS FJORTEN PUNKTER. En av de løgner som Tyskland forsøkte å innbille verden etter 1918 var at det neda våpnene på grunnlag av president Wilsons 14 punkter og ble skammelig bedratt av de allierte. En godtroende og uvitende verden har delvis festet lit til denne historien, som i virkeligheten er en frekk sammenblanding av selve våpenstillstanden med de senere fredsforhandlinger i Versailles. Det har sin store interesse å klarlegge dette spørsmålet, så meget mere som den mest utførlige fremstilling av emnet på norsk, Anton Mohrs "Tragediens siste akt" bygger ensidig på tyske kilder og i det hele tatt har et altfor tyskvennlig preg.

Den enkle sannhet er at hele det keiserlige Tysklands innstilling til de 14 punkter var preget av den tåpelighet og mangel på psykologisk sans som er et særkjenne for alt som heter tysk politikk. - Så sent som 12. september 1918, da tyskerne hadde lidt nederlag på nederlag i Frankrike, holdt viseskansler v. Payer en meget utfordrende tale i Stuttgart, hvor han kom inn på Tysklands fredsforhandlinger. Ingen falsk beskjedenhet preget denne herre: ordningen i øst (det vil si voldsfredene i Brest-Litovsk og Bukarest) skulle opprettholdes og alle koloniene leveres tilbake. Videre antydte han muligst (i) av en evakuering av Belgia og hevdet at Tyskland hadde krav på en større skadeserstatning, men var storsinnet nok til å gi avkall på denne for fredens skyld (i). Det var Tysklands offisielle holdning til de 14 punkter bare tre måneder før våpenstillstanden.

Fjorten dager etter brøt imidlertid Bulgaria sammen og samtidig satte Foch inn et nytt voldsomt angrep i vest. De seierssikre herrer i Grosses Hauptquartier ble nå litt betenkt og fikk en plutselig interesse for demokratiske idealer. Men deres kuyending virket alt annet enn tillitvekkende, dertil var nemlig deres rykte for slott. I en tale i New York 27. september ga Wilson dem følgende moralske attest: "De har overbevist oss om at de er uten ære og ikke vil rettfordighet. De holder ingen avtaler, anerkjenner ikke noen andre prinsipper enn vold og deres egne interesser. Vi kan ikke komme overens med dem."

På denne tid var situasjonen for tyskerne imidlertid blitt så prekar at noe måtte gjøres. Den 29. september 1918 holdtes så det berømlige møte i Spa, hvor øverste haledelse - Hindenburg og Ludendorff - la kortene på bordet for keiseren og krevde øyeblikkelig våpenstillstand. For å styrke den indre front innførte man for første gang i Tysklands annaler et parlamentarisk styresett, og 3. oktober ble det utnevnt en ny parlamentarisk regjering med prins Max av Baden som regjeringssjef (rikskansler). Den gamle regjering følte seg med rette for prostituert til å kunne oppta de forhandlingene som nå var uunnngåelige.

Dagen etter, 4. oktober, sentte så den nye tyske regjering sin første henvendelse til president Wilson. Den understreker her sin demokratiske karakter, anmodet ham om å ta initiativet til fredsforhandlinger, godtok hans 14 punkter og ba om en våpenstillstand fortrest mulig.

Alt dette ser jo vel og bra ut. Men prins Max har selv i sine erindringer avslørt det fækk dobbeltspillet man forsøkte å drive fra tysk side. I virkeligheten be-

2.

traktet øverste hærledelse Wilsons program bare som en samling tomme fraser som et be-
hendig diplomati kunne tolke på en måte som var gunstig for Tyskland. Når det gjalt
Wilson punkt 8 (Alsace-Lorraine) tenkte man f.eks. slett ikke på å avstå hele dette
landet, bare noen små fransktalende deler av det. Når man så plutselig klyngtet seg
til de fjorten punkter, var det faktisk bare for å få et militært pusterum - Ludendorff
mente at hvis man kunne lure seg til en våpenstillstand og trekke hæren tilbake ufor-
styrret - uten Fochs evige hammorslag - ville man kunne ta opp en heldig kamp senere på
grønsen. Ja, selv så sent som 26. oktober var samme Ludendorff av den mening at bare
man kunne holde ut i noen måneder til, ville det verste være overstått, for da kunne
man regne med indre ureligheter i Frankrike og en stor krigstretthet i England - med
andre ord: meget gunstige fredsvilkår for Tyskland.

Mere oppriktig var ikke Tysklands innstilling til de fjorten punkter. Og det er
et faktum at både øverste hærledelse og regjeringen viste en påfallende mangel på
interesse for dem. Sant å si var det bare et fåtall av disse punktene som direkte
berørte en eventuell fredsslutning mellom de allierte og Tyskland - nærmere bestemt
bare punktene 5, 7, 8, 13 og første setning av punkt 6. De øvrige angikk delvis Tysk-
lands allierte og delvis det en kan kalle den alminnelige verdensorden etter freden.
Derfor er det bare løst og uvoderhøftig snakk å si at det tyske folk høsten 1918 var
opptatt av Wilsons punkter og satte slike resonerende fremtidsforhåpninger til dem.

Den 8. oktober kom Wilsons svar på den tyske henvendelse. Dette svaret tok omtrent
midt på treet. Han spurte om Tyskland ville godta punktene som fredsgrunnlag - altså
ikke bare som forhandlingsgrunnlag - og uttalte at det ikke kunne sluttet noen våpen-
stillstand så lenge det sto tyske tropper på fransk jord. Centralmaktene måtte straks
evakuere alle de besatte områder. Tysklands svarnote av 12. oktober var innstektet
på begge disse punkter.

Så grep imidlertid Storbritannia og Frankrike inn i denne akademiske tankut-
vekslingen mellom Wilson og prins Max. Det var flere grunner til det.

En av dem var at de fredselskende tyskere fremdeles fortsatte med sin brutale
krigsførsel mot sivilpersoner. Den 10. oktober ble det store passasjerskipet "Leinster"
torpedert i Irskesjøen utenfor Kingstown og otte baste tyske mønster ble det åpnet
kanonild mot livbåtene. 520 mennesker omkom, deriblant en masse kvinner og barn. I de
samme dagene senket også tyskerne det japanske skipet "Hirame Maru" og her omkom 292
mennesker. Slikt skulle ikke nottopp bidra til å styrke troen på tyskernes oppriktig-
het og fredsvilje. "Udyr er de og udyr blir de", sa selv den sindige Arthur Balfour
etter tragedien med "Leinster". Noe som virket storkore på utviklingens gang, var
imidlertid Lloyd Georges og Clemenceaus sterke og berettigede tvil om tyskernes arlig-
het. Tyskerne hadde laget en veldig blest om sin nye "demokratiske" regjering og
hadde sikret håpet å få narret Wilson på linjinnen med den, men de engelske og franske
statsmenn så mer nøkternt og kynisk på denne omvendelsen på korset. Som Lloyd George
sier i sine erindringer: "Demokratiseringen av det tyske styre var på dette tidspunkt
ikke annet enn en teaterkulisse som ble stillt opp som en nødsforholdsregel under
krigen."

En britisk-fransk fellesnote til Wilson om dette fikk sin øyeblikkelige virkning.
Da presidenten 14. oktober påny svarte Tyskland var hans tone blitt meget skarper og
fjær. Han kom med en sterk kritikk av torpederingen og av de systematiske ødelæggelser
i Nord-Frankrike. Og så uttalte han kort og tyndt: Betingelsene for en eventuell
våpenstillstand er et spørsmål som det ikke er tillatt for de allierte maktors militære
rådgivere å bestemme.

Nå er det ikke mere snakk om de fjorten punkter, heller ikke om noen forhandlings-
fred. Ludendorffs utpekerte planer om i ly av våpenstillstanden å trekke hæren til-
bake, reorganisere den og ta kampen opp igjen er definitivt kullkastet. Skulle Tysk-
land nå få våpenstillstand, var det bare en vei å gå - nemlig betingelsesløs overgiv-
else.

Vi skal ikke komme inn på den drakampen som nå begynte mellom Tysklands militære
og sivile ledelse, øverste hærledelse og regjeringen. Det var den siste som vant. Den
20. oktober avgikk en ny note til Wilson og her anerkjente Tyskland "de nåværende
forhold ved fronten" som grunnlag for våpenstillstanden.

Wilson svarte 23. oktober. Den eneste våpenhvile han kunne gå med på var, sa han,
en som var basert på slike betingelser at de absolutt umuliggjorde en gjensvarende
av fiendtlighetene fra tysk side. "Tysklands godtagelse av disse betingelser vil være
det konkrete bevis for at det antas de grunnsetninger som bringer hele fredsaksjonen."
Han presiserte altså påny kravet om en betingelsesløs underkastelse og militær kapitula-
sjon.

Rosten er hurtig fortalt. Den 27. oktober sendte utenriksminister Solf den siste
tyske note til Wilson, han uttalte her at Tyskland nå inngeså våpenstillstandsbetingel-
sene og tilføyde noen tomme fraser om at de skulle innlede "en rettferdig fred". Altså
en slik fred som Tyskland selv aldri hadde ovnet å diktere noen! Den 4. november
sendte Wilson sin siste svarnote: Marskalk Foch var blitt bemyndiget til å møte den
tyske regjeringens representanter for å meddele dem våpenstillstandsbetingelsene. Saken
var med andre ord så klar som den kunne bli: ingen drøftelser eller forhandlinger.

3.

tyskerne hadde simpelthen bare å reise til Foch og ta imot betingelsene av ham. Det
gjorde de i Rothondes 8. november og tre dager etter var de vottatt og den første
verdenskrig slutt.

Slik var det det foregikk. Et plumpt tysk forsøk på å utnytte Wilsons fjær ten
punkter til egen militær fordel ble prompte avvist, og da de tyske representanter hin
novemberdag møtte i Fochs salongvogn i Rothondes visste de så innerlig vel hva de gikk
til. Tyskland hadde lidt militært nederlag og kunne ikke fortsette krigen. Det måtte
kapitulere betingelsesløst. Det samme tvang det Frankrike til å gjøre i 1940 og det
samme må det selv gjøre påny i nærmeste fremtid.

PRESIDENT BENES OM FREDEN. I en artikkel i det norske tidsskriftet "The Norsman"
som utkommer i London, har president Benes framkastet en
del tanker om hvorledes våpenstillstanden og den første tid etter krigen vil arte seg.
Vi gjengir her et utdrag av artikkelen:

Presidenten redogjer først for våre hensikter, og hevder at vi først og fremst
kjemper for visse moralske verdier. Vi tar del i en krig mellom demokrati og diktatur,
og vi har stillt oss på demokratiets side. Ved å undertrykke den frie tanke, ringen
menneskeverdigheten, krenke avtaler og ved å bryte avgitte løfter vitner nazismen om
en kulturell og moralsk barbarisme som er diametralt motsatt den demokratiske livs-
anskuelse. Det vi kjemper for er i virkeligheten et internasjonalt frihetsbrev som
skal innholde alle menneskerettighetene, og som skal kunne anvendes av alle folkeslag.

For det annet kjemper vi for en sosial og økonomisk orden. Det er ofte blitt
sagt at en krig bare fremskynder den naturlige utvikling, og der kan ikke være tvil om
at den nåværende krig, enten vi liker det eller ikke, vil få uhyre vidtrekkende,
kanskje revolusjonerende følger. Krigen i 1939 er i virkeligheten bare en fortsettelse
av krigen i 1914, og ved den kommende freds-konferanse må vi avgjøre om del av de prob-
lemer som freds-konferansen i 1919 bare skjøv til side. En del av disse sosiale og
økonomiske vanskeligheter er så svære at man må knytte stater sammen for å kunne løse
dem. Den demokratiske tenkemåte som er så alminnelig anerkjent i politikken, må også
bli den avgjørende på det sosiale og økonomiske område. I enkelte land i Europa vil
denne tankegang bare være en naturlig følge av utviklingen før krigen, mens den i
andre vil virke helt revolusjonerende.

For det tredje kjemper vi for en politisk nyordning i Europa og verden forøvrig.
Vi må her gå fram på en helt annen måte enn etter forrige verdenskrig, hevder Benes.
Ved avslutningen av denne krigen må vi ikke straks forsøke å komme til en avgjørende
fredstraktat. Arbeidet med fredstraktaten vil i hvert fall ta lang tid, kanskje år.
Forholdene i Europa vil i denne tid være meget urolige, og det kan hende at vi ikke
vil finne en regjering i Tyskland som vi kan forhandle med. Men en slik regjering vil
forhåpentlig bli skapt i den lange tid de allierte holder Tyskland bosatt. Derfor må
vi ikke denne gang bruke samme fremgangsmåte som sist i Versailles, men simpelthen ha
fordig våpenhvilebetingelsene og så tvinge dem på Tyskland. Vi må ikke innrømme de
tyske tropper noen våpenhvile med mindre de godtar betingelsen om at indre ro og orden
skal bli opprettholdt mens detaljene i fredstraktaten utarbeides. Denne traktaten
vil det sannsynligvis ta år å utarbeide. Vi ønsker alle at det skal bli en rettferdig
fred som gangen ikke er ensidig rettferdig fred, men en fred som vil gi alle full
rettferdighet. Til denne tid vil også tilstandene i Tyskland sannsynligvis være blitt
så forandret at det frivillig vil loye å samarbeide med den øvrige verden i fred. I
tillegg til avrustningsklausulene - for en gangs skyld er en ensidig avrustning fullt
forsvarlig - må våpenstillstandsplanene også i store trekk ordne opp med forsikjellige
sivile administrasjonsspørsmål. Derfor er det uhyre viktig at de allierte blir enige
om våpenstillstandsbetingelsene mens krigen ennå varer. Der må ikke bli noe interveill
mellom våpenstillstanden tatt i rent militær betydning og den tyske hers eller andre
nasjonale leders godtagelse av den planen som her er skissert opp. På denne måte vil
man senere bare ha å avslutte freds-konferansen når en slags foreløpig fred og orden er
gjenopprettet på basis av våpenhvilebetingelsene.

President Benes går så over til å behandle Russlands stilling etter krigen. Han
mener at Russland vil bli en stormakt i Europa etter krigen og at det vil få stor inn-
flytelse i verden. Selv om det nok vil være fullt opptatt med sin egen gjenoppbygging
vil dets sosiale og politiske innflytelse bli meget stor.

Jeg har aldri betraktet alle tyskerne som dårlige mennesker, fortsetter president
Benes, men vi kan ikke benekte at nazikrøtser i mere enn tyve år har utarbeidet planene
for den totale krig. Selv om mange tyskere nå oppriktig angrer på at de hjalp Hitler
til makten i 1933, er det tyske folk like ansvarlige for Hitler og Himmler som ameri-
kanerne er det for Lincoln, Wilson og Roosevelt, englenderne for Gladstone og Churchill,
russene for Lenin og Stalin, italienerne for Mussolini, japanerne for sine nåværende
krigsherrer og Tsjekkoslovakia for Masaryk. Folk taler så meget om å omskape Tyskland
og det tyske folk, men etter presidentens mening kan et folk aldri skapes om bare ved
trykk utenfra. Omskapingen av et folk betyr bare en dyptgående indre forandring, både
politisk, sosialt og moralsk, og dette kan bare skje ved en gjennomgripende revolusjon.

4. Hvis det ikke etter krigen lykkes oss å få Tyskland til å gjennomgå en slik forandring og revolusjon som vil rense det tyske folk, vil vi få en tredje verdenskrig om en tve år.

Tyskland må ikke få noen fordel av sine angrep. Det må ikke få beholde noe av den jord det har okkupert fra den dag de dro inn i Østerrike. Det såkalte Sudetland må derfor bli gitt tilbake til den tsjekkosllovakiske republikk. En avgjørelse som den i München er helt umulig. Nasjonenes forbund har i en årrekke gjort sitt ytterste for å finne en løsning på minori tetsproblemet i Sentraleuropa, også det i Tsjekkoslovakia. Selv har tsjekkerne gjort hva de kunne for å tilfredsstille den tyske minoritet, men uten hell. Og det er helt naturlig, for ingen liker å være i mindretall. Det gis ikke noe som heter en tilfreds minoritet. Tross den tsjekkosllovakiske regjeringens personend holdning har den tyske minoritet i Tsjekkoslovakia i mange år opptrådt som det vi nå kaller den fjerde kolonne. De må ikke etter krigen igjen få anledning til å sette rikets sikkerhet på spill. Alt i alt mener president Bema at den eneste måte å løse minoritetsproblemet på er å utvikle befalningene.

ET NORDISK FORSVARSBUND ETTER KRIGEN Det norske tidsskrift i London, "The Norseman", skriver: Et samarbeid mellom de nordiske land for samlig på den i Finland som allerede er okkupert, Sverige og ikke-krigførende, og Norge, Danmark og Island som okkupert. Vi er villig til et samarbeid etter krigen, men ikke om nøytralitet alene, den er intet mål i seg selv. Et nordisk forsvarsbund, som den svenske forsvarsminister har foreslått, vil likedan være en skjebnens og illusjon. Vi må være med i en langt sterkere organisasjon. Heller ikke kan noen enkelt "hødkolnasjon" være Nordens leder. Og en forbundsstat er utenkelig, iallfall for Norge, hele vår historie og våre erfaringer fra unionstiden gjør tanken absurd. Samarbeidet må skje på like vilkår, og det kan bare komme i stand hvis de andre nordiske stater følger Norges vei, støtter de samme idealer og prinsipper.

Nordens enhet - i tradisjon og kultur - er en realitet og vil alltid være det. Men vår sikkerhet og verdensfreden må bygges på et meget bredere grunnlag, slutter "The Norseman".

Den alt overveiende del av det norske folk vil sikkert være enig med The Norseman i tidsskriftets bemerkninger om det foreslåtte nordiske nøytralitetsforbund. Vi vil ikke ha noen nordisk samkjøring mer, hverken politisk eller militær. Vi nordmenn kan nok forstå motivene for den ivrige, til dels bant fram hysteriske diskusjon som i den senere tid er pågått i Sverige og Danmark om et nordisk nøytralitetsforbund, for ikke å neyne den nordiske forbandsstat som er den svenske forsvarsministers siste ide. Men da ett av de nordiske folk - nordmennene - ikke har anledning til å gi sin mening til kjennet om spørsmålet, finner mange av oss at hele diskusjonen virker ikke så lite taktløs. Vi skulle helst se at hele dette problemet ble utsatt til Norge var blitt fritt igjen og kunne si sin mening. Forlopig må imidlertid en ting understrekes meget sterkt, og det er at Norge allerede har stukket opp sin fremtidige kurs. Vi har et forbund med Storbritannia - det omfatter også en militæravtale - og vår regjering i London har tydelig prosisert at det er denne veien vi må følge videre, at vår fremtidige stilling med andre ord må trygges i samarbeid med de store demokratier. Sånne orientert br de de svenske (og danske) politikere må være.

Danskene og svenskerne må heller ikke glemme at Norge tar del i denne krigen, og at det ved krigen slutt vil stå som den største nordiske makt blant de scierrike forante nasjoner. Vi nordmenn mener at vi dermed får litt av en nøkkelstilling i Norden. Vi kan bidre meget til å bygge bro mellom de seirende demokratier og de andre nordiske stater som ikke har samme stilling som oss - Finland som kjempet skulder ved skulder sammen med Nazi-Tyskland, den brutale overfallsmakt og vår bitre fiende, Sverige som samarbeidet med den samme overfallsmakten for å slippe å dele Norges skjebne og Danmark som uten motstand bøyde seg for den. Vi nordmenn er på det rene med at vi i denne krigen også har kjempet Sveriges og Danmarks kamp. Dette sier vi ikke for å skryte av oss selv - det var omstendighetene som tvang oss inn i denne kampen - men for å understreke at vi har høstet dyrbare erfaringer som i fremtiden kan komme oss til gode. Det villo i sannhet være sørgelig om disse årene ikke hadde lært oss mer enn at vi satte vårt framtidshåp til et nordisk nøytralitetsforbund - med den svenske fortolkningen av nøytralitet som bærende prinsipp?

Samarbeid med de andre nordiske folk både må og vil vi naturligvis ha. Et fruktbart økonomisk og kulturelt samarbeid. Men vi har ingen som helst interesse av de politisk-militære kunnstsporier som nå pågår. Et nordisk forsvarsbund lar seg bare realisere som ledd i en omfattende verdensorganisasjon - og det er nopp her Norge har en positiv framtidspågang.

DET KJEMPENDE FRANKRIKES MENN. Da det franske sammenbruddet kom i juni 1940 delte den franske offentlighet i to leire - den ene hovedet at krigen måtte fortsettes, den andre at kapitulasjon var unngåelig. Det var ikke langs partilinjene dette skille oppsto. Oppfatningen var mer eller mindre personlig betont, og imen hvert politisk parti ble det snart dannet to grupper som representerte

5. Hvert sitt syn. Om hvorledes den fortsatte utvikling formet seg bringer vi i neste nummer av tidsskriftet en utførlig artikkel. Plasshensyn forbyr oss å få den med i dette nummer.

I stedet for bringer vi et innlegg i diskusjonen om Tysklands fremtidige skjebne og fremtidige oppdragelse ved signaturen "Advocatus". Svar på den etterfølgende artikkel om dette emne vil i neste nummer av tidsskriftet komme fra den forfatter som skrev artikkelen om et internasjonalt pressedirektorat i Tyskland etter krigen.

TYSKLANDS FREMTID. Spørsmålet om Tysklands fremtid inntar samsynligvis en bred plass i de drøftelser som har funnet sted mellom de anglo-amerikanske og de russiske statsmenn. Det er mulig, ja meget sannsynlig, at det her foreligger ganske avvikende oppfatninger. Også i England og i De forente stater består der utvilsomt en rekke forskjelligartede oppfatninger om de vilkår som bør stilles ved en kommende fredsavtale. Vi kan herhjemme bare i liten utstrekning følge med i disse diskusjoner i de allierte stater, - hva vi her får se er vesentlig gjengivelser av de mest outrerte og hatske hevnplaner, som fra tid til annen offentliggjøres i den tyske presse til skrek og advarsel for det tyske folk.

Vi har herhjemme ingen grunn til bare å stå som tilskuer til disse diskusjoner. Tvertimot. Vi herhjemme, og folkene i de øvrige okkuperte land, har på kropp og sinn måttet bære det tyske herredømmes trykk, og vet mer enn briter og amerikanere om hva det vil si å leve under et fremmed maktapparat. Vi og de øvrige okkuperte folk har all grunn til å ha et avgjørende ord med i laget, når Tysklands fremtidige skjebne skal avgjøres.

Herhjemme vil man også møte høyst forskjellige oppfatninger om hvordan Tyskland bør behandles ved en kommende fredsavtale.

Man vil ofte møte en hatefull innstilling, ikke bare til det nåværende regime i Tyskland, men også til det tyske folk. Dette folk må holdes i lanvarig tuk, med militær okkupasjon og internasjonal kontroll over oppdragelse og presse.

Underkuelse avler hat, og det er forsåvidt naturlig at denne innstilling gjør seg gjeldende.

Når vi skal planlegge Europas fremtid kan vi dog ikke la oss lede av hatefulle følelser. Det er på den annen side ikke lett å følge det kristelige bud, at vi skal elske våre fiender, men det er heller ikke nødvendig i denne forbindelse. Hva som er nødvendig er at vi ihvertfall utviser en forstandig og veloverveiet holdning.

Det vil nå for det første være grunn til å fremholde:

Planene om en langvarig militær okkupasjon av Tyskland, internasjonal kontroll over skolevesen og presse og oppstyking av Tyskland i to eller flere enkeltstater vil i kke kunne danne grunnlag for en varig fred i Europa. Fremmed maktutøvelse avler ikke villighet til samarbeid, men bare ny motstand. Et oppdragessystem under fremmed overledelse vil bli møtt med almen boikott. En fremmed sensur vil føre til utgivelse av en omfattende illegal litteratur, som vil vekke større tiltro enn det trykte ord. Sonderingene av Tyskland i to deler eller oppstyking i enkeltstater vil bare skape nytt liv i de tyske enhetsbestrebelse, og vil la den tyske nasjonalsosialisme gjenoppstå som en ti-doblet forsterket ideologi. Nye metoder for nasjonal frihetskamp vil oppstå, og en ny krig, hvor Tyskland vil ha den underkuedes moralske rettigheter på sin side, vil bli uavvendelig.

Der foreligger bare to veier, hvorved vi kan unngå at Tyskland kommer til å danne utgangspunktet for nye kriger i fremtiden:

Vi må enten skride til tilintetgjørelse av det tyske folk i sin helhet,

eller vi må la det tyske folk få virkelig levelige vilkår.

Det er drastisk å stille opp dette machievellistiske alternativ, men det er på sin plass å gjøre dette, fordi vi faktisk bare vil ha valget mellom disse to veier hvis vi vil tilstrebe en varig fred.

Det er mulig at det fins noen halstarrige germano-fobber som vil tre inn for dette første alternativ. Det er enkelte som hevder at det tyske folk er en bastardrase, med et slavesinn, at de enkelte borgere er ute av stand til selvstendig tenkning, og at folket som helhet ikke er i stand til å oppnå en kulturens nivå. Det tyske folk utgjør et urelement, og det ville derfor være en fordel for verden som helhet om det kunne slettes ut av jordens overflate. Disse germano-fobber har neppe rett. Det er også et annet Tyskland, enn det som vi nå har å gjøre med. Og hvor fattig ville ikke verden være uten dette annet Tyskland, uten den kulturstrøm som har båret menn som Goethe og Schiller, Kant og Hegel, Bach og Beethoven! Det tyske folk skal også bedømmes etter de varige verdier det har gitt den menneskelige kultur. Men selv om det intet var å anføre til fordel for det tyske folk må vi, i all menneskelighets navn, la dette alternativ utgå av diskusjonen.

I virkeligheten står bare det annet alternativ igjen, hvis vi skal kunne nå fram til et Europa med varig fred. Vi må la det tyske folk få virkelig levelige vilkår.

6.
Det tyske folk må for det første ved den kommende fred få bevare sin nasjonale selvstendighet. Det må oppgi sine planer om å være verdens herrer eller herrer over sine naboer, men det må heller ikke - hvis vi vil oppnå en varig fred - være undergitt et fremmed herredømme i sitt eget land. Det tyske folk må dernest etter deane krig - hvis vi vil oppnå en varig fred - også måtte sikre tilfredsstillende materielle vilkår.

Dette program forutsetter et samarbeid mellom det tyske folk og den øvrige verden.

Dette samarbeid er først og fremst betinget av at det tyske folk styrter det hitlerske regime, og innsetter et statsstyre som virkelig er innstillet på fredelig samarbeid. Denne omveltning kan bare være det tyske folks eget verk. Men de personer som skal stille seg i spissen for dette nye statsstyre i Tyskland må ha visshet om at de ved denne omstyrting av det nåværende regime ikke bare behøver veien for et fremmedherredømme over Tyskland, og at de ikke således forvandles til agenter for de fremmede seierherrer.

Dette program er derfor samtidig også betinget av at de allierte stater ved sitt fredprogram er innstillet på forståelse, og ikke på å sønderlemme Tyskland og på å knekte det tyske folk. Men der forelå også før krigen og før nasjonalsocialismens maktovertagelse en rekke uløste internasjonale problemer, i første rekke av økonomisk natur, som også må tas opp til behandling for såvidt det skal være mulig å nå fram til en varig fredstilstand. Hitler formet i sin tid slagordet om Tysklands alternativ mellom å "eksportere eller dø". Det stor-økonomi-område som Tyskland har søkt å bygge opp, og som det selv skulle beherske, er blant annet også motivert av de sterkt begrensede avsetningsmuligheter på det internasjonale marked. Et fredsprogram, som slik istykker det stor-økonomi-område som Tyskland nå har formet, må kunne stille opp et positivt alternativ til denne tyske rom-politikk.

Krigen er nå, etter Mussolinis fall, kommet inn i en ny fase. Alt tyder på at også den overveiende del av det tyske folk må erkjenne umuligheten av en tysk seier. Krigens endelige utgang er for såvidt gitt. Men denne krig kan ennå være lenge, og den kan i sitt videre forløp utløse ennå uanede lidelser.

Det er ingen gitt å vite hvilke former denne krig kommer til å anta i sin siste fase. Det er mulig at den tyske krigsledelse vil gripe til de siste desperate midler, til gass, bakteriekrig eller kanskje ennå mere destruktive metoder. De eventyrere som ennå står i spissen for det tyske rike kan være i stand til - før de selv må gi tapt - å rive store deler av Europas folk med seg i sitt fall. Det er mulig at vi ennå bare står foran begynnelsen til krigens virkelige fase, og at de gjenlevende i Europa om et eller to år kommer til å tenke tilbake på sommeren 1943 som en ennå lykkelig tid.

Vi er dog ikke uhjelpelig stillet overfor en slik katastrofe. Denne utgang kan unngås, og hva som man kan gjøre for å avverge denne utgang må også bli gjort.

Den endelige avgjørelse av de former som krigen kommer til å anta i dens siste fase vil ligge hos det tyske folk. Skal denne krig kunne stanses før den har antatt former av en total tilintetgjørelse, vil dette også bare kunne skje gjennom det tyske folk selv.

De allierte stater, og vi selv i de okkuperte land, vil allikevel også ved vår holdning kunne ha en avgjørende innflytelse på denne utgang.

Det har vært nødvendig å knække den autoritet som Hitler og hans regime utøver over det tyske folk, ved våpenmakt, ved tanks og bomber. Adolf Hitler forespeilte det tyske folk seier over Europa og verden ved våpenes makt, og har også bare kunnet bli stanset og slått tilbake ved våpenmakt.

For at det tyske folk selv skal kunne stanse denne krig må det imidlertid ha tillit til de seirende land ikke kaster det tyske folk inn i en ny nasjonal underkuelse. Det har ofte vært fremholdt av de allierte statsmenn at denne krig har vært rettet mot det regime som har hersket over Tyskland, og at den ikke har som formål å knuse det tyske folk. Det tyske folk har riktignok god grunn til å vise en viss skøpsis overfor skjønne talemåter fra de allierte statsmenn. I året 1918 lød det fra Amerika vakre ord om en rettsinndig fred, - ord som kort tid etter uten blygsel ble forrådt. Det vil nå ikke være nok med talemåter for å inngyte det tyske folk tillit. Vi må ved de praktiske planer for den kommende fred vise at vi også er beredt på å la det tyske folk få nasjonalt verdige og materielt sett tilfredsstillende eksistensvilkår.

De oppfordringer om hevn, om sønderlemmelse av Tyskland og knekstap for det tyske folk, som undertiden fremsettes, må derfor grundig avvises. Vi står her overfor en mentalitet, som i sitt vesen lite adskiller seg fra den som hersker i Tyskland i dag. Den verden som vi vil søke å bygge opp etter denne krig kan ikke være basert på dette hat.

Det tyske folk har selv den endelige avgjørelse over de former denne krig kommer til å anta i sin utgang. Men vi er også selv medansvarlige. Vi vil, hvis vi etterstrober hevn, og ikke forståelse, selv ikke være uten skyld i en unødiggjort forlengelse av denne krig.

NORSK

TIDSSKRIFT

NOVEMBER 1943

FOR HJEMMEFRONTEN

DEN NYE VERDEN MÅ BYGGES PÅ ØKONOMISKE REALITETER --

Økonomisk oversikt.

Alle er klar over at den tyske okkupasjonsmakt påfører vårt land en enorm økonomisk belastning. Der nevnes millioner og milliarder beløp som i seg selv er talende nok, men som vanskeligere kan innpasses i våre tilvante økonomiske forestillinger. Å gi belastningen fatterlige uttrykk er derfor en oppgave for seg. Den kan heller ikke uttrykkes i penger alene. Hva tyskerne har beslaglagt, rekvirert, kjøpt eller "lånt" er bare en side av okkupasjonsmaktens vidløftige regnestykke. Når vi en gang skal gjøre opp det samlede regnskap, må mange andre ting tas med: siltasjon på materiell og bygninger, økostningene ved gjensinnføringen av herjede og brante byer og strøk, fortæringen av ting som enten ikke er erstattet eller som bare delvis er det. For andre skader som er påført landet er det usikkert å finne noe eksakt økonomisk uttrykk. Hvordan Tyskland til sin fordel har utnyttet handelen mellom de to land er f.eks. et kapittel for seg. Vi må videre regne med varige tap av kulturelle verdier og redusert affeksjonsverdi på bygninger og gjenstander som okkupasjonsmakten har benyttet. Til alt dette kommer utnyttelse og misbruk av arbeidskraft som kunne vært satt inn i produktive, samfunnsnyttelige formål, tap av menneskelig og den svekkelse en lav levestandard eller direkte underernæring har påført store deler av folket. Landets fremtidige inntekts- og produksjonsevne er nedsatt som følge av en redusert handelsflate, utslitt jernbane- og fabrikkmateriell, bølgegalen og forbruk av råstoffer, tap av utenlandske markeder o.s.v. Alt sammenlagt vil en kanskje kunne til det resultat at okkupasjonsmakten har kostet det norske folk mere enn det dobbelte av det som kan angis i konkrete beløp.

Prispolitikken.

Da Norge ble besatt den 9. april 1940, ble alle forutsetninger for den tidligere handels- og valutapolitikk veltet. Tyskernes medbrakte økonomiske "eksport" reklamerer med at deres valuta- og pengesystem skulle gi oss en garanti for stabile økonomiske forhold.

Denne garanti hadde man i det stabile tyske prisnivå, hvortil Norge skulle bli knyttet ved en uforanderlig valutakurs. Den gamle kurs ble da også lagt til grunn ved fremtidige handelsavregninger. I løpetid var man ikke her hjemme tilstrekkelig oppmerksom på hva det innebar å føre vårt land over på tysk økonomisk basis. Tyskland var før krigen, som følge av den valutapolitikk det hadde ført, et meget dyrt land. Den tyske mark var høyt overvurdert i forhold til vår krone. I praksis betød det at adskillige tyske varer - hvis fremstillingskostninger på grunn av det høye tyske prisnivå lå høyere enn de norske - ikke kunne konkurrere på det norske marked uten ved hjelp av høye eksportpræmier. Etter april 1940 fikk tyskerne hånd i henke med alle prisforhold i vår import og eksport. Eksportpræmie kunne nå losses over på oss, d.v.s. ved en tilsvarende prisforhøyelse på en del av de eksportvarer som gikk til Norge. I stedet for den lovende stabilisering fikk vi derfor en sterk prisstigning. I det engrosprisindeks fra mars 1940 til utgangen av 1941 steg fra 100 til 170 prosent, eller med 70%. Først på dette nivå ble en noenlunde stabilisering oppnådd. Etter en forringelse av kronens kjøpekraft på 30% og en tilsvarende reduksjon i levestandarden var vi endelig blitt inkorporert i det tyske prissystem. Mens prisene på en rekke tyske eksportvarer til Norge ble grundig forhøyet, ble de for Tyskland gunstige norske eksportpriser på treferdighetsprodukter, fisk, mineraler, metaller o.s.v. holdt nede. - Når tyskerne derfor reklamerer med stabile valutakurser i sitt "europaiske rom", er det en fiksjon som dekker over de mest eventyrlige prismanipulasjoner til egen fordel. Det samme system benyttes overfor andre okkuperte land.

Den praktiske følge av den tyske prispolitikk kunne det gis mange eksempler på. Men selvsagt kommer denne politikk ikke over alt til uttrykk i de hjemlige forbrukspriser. Der er jo varer som av sociale grunner bør holdes nede, og staten trer inn mellom med store tilskudd. For å holde prisene på brød nede 1-53 øre pr. stk. måtte staten i 1941/42 yte Statens Kornforretning et tilskudd på 60 mill. kroner, i 1942/43 70 mill. kroner. En del av disse tilskudd skyldes nok også de forhøyede innenlandske kompriser, men i første rekke den dyrt be-